

силах, знаннях; уміння через правильно створену систему спілкування організувати сумісну з учнями творчу навчальну й оцінювальну діяльність).

Висновки та результати дослідження. Підсумовуючи, зазначимо, що сучасний учитель має бути не тільки компетентним фахівцем, але й комунікабельною особистістю з високою культурою спілкування, вмінням вести діалог, об'єктивно оцінювати навчальні досягнення учнів, забезпечувати позитивний моральний та емоційний настрій у педагогічній взаємодії.

Перспективними напрямками подальших досліджень у даному напрямку вважаємо обґрунтування

педагогічних умов ефективної комунікативної взаємодії в процесі оцінювання навчальної діяльності школярів.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) / Книга для вчителя початкової школи / [упоряд. Г. Древалі]. – Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 432 с.
2. Завалевський Ю. І. Педагогічні технології підготовки конкурентоспроможного вчителя : навч. посіб. / Ю. І. Завалевський. – Чернівці : Букрек, 2011. – 304 с.
3. Москаленко А. М. Розвиток умінь педагогічного спілкування в системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / А. М. Москаленко. – К., 2001. – 22 с.
4. Піковець Н. Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів засобами соціально-психологічного тренінгу / Н. Піковець // Збірник наукових праць Уманського ДПУ ім. П. Тичини. – Умань, 2011. – Вип. 4. – 350 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 6 т., Т. 1 / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1976. – 654 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 6 т., Т. 5 / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1977. – 640 с.

УДК 007:304:378.1

Інна Чемерис

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНШОМОВНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ

Інна Чемерис. Возможности использования иноязычных периодических изданий в процессе формирования профессиональной компетентности будущих журналистов.

Inna Chemerys. The Usage Potential of Foreign Periodicals in the Formation of Professional Competence of Future Journalists.

А Автор аналізує можливості використання іноземних періодичних видань у процесі формування професійної компетентності майбутніх журналістів. Запропонована система вправ, яка містить дотекстові, притекстові (текстові) та післятекстові завдання і відповідає діагностико-підготовчому, змістово-процесуальному та контролюючому етапам організації навчально-пізнавальної роботи студентів.

А Автор анализирует возможности использования иностранных периодических изданий в процессе формирования профессиональной компетентности будущих журналистов. Предложена система упражнений, которая содержит до-текстовые, притекстовые (текстовые) и послетекстовые задания и отвечает диагностико-подготовительному, содержательно-процессуальному и контрольно-корректирующему этапам организации учебно-познавательной деятельности студентов.

S The author analyses the use of foreign periodicals in the formation of professional competence of journalists. A system of pretext, text and post text exercises is offered which corresponds to the diagnostic-preparatory, content-procedural and control-correcting stages of learning and investigative activity of students.

Ключові слова: професійна компетентність, іноземна комунікативна компетентність, іноземна мова для спеціальних цілей, методика викладання іноземних мов, медіаосвіта.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, иноязычная коммуникативная компетентность, иностранный язык для специальных целей, методика преподавания иностранных языков, медиаобразование.

Key words: professional competence, foreign language communicative competence, foreign language for special purposes, methods of teaching foreign languages, media education.

Постановка проблеми. На сьогодні все частіше у навчальному процесі робляться спроби застосовувати альтернативні традиційному підручнику засоби: Інтернет, електронну пошту, електронні словники, різноманітні мультимедійні засоби тощо. Така робота вимагає особливої підготовки викладача, достатнього рівня його професійної та інформаційної культури. Не менш важливим є володіння викладачем мистецтвом вибору та використання методів викладання. Цей вибір визначається не тільки державними стандартами, а й мотиваційними, віковими, психологічними, національними особливостями тих, хто навчає та навчається іноземної мови, а також їхньою професійною орієнтацією. Отже,

можна говорити про використання *технологій*, під якою розуміємо практичне досягнення поставлених цілей навчання через використання конкретних методів, засобів, поетапних дій викладача і студента в умовах оперативного зворотного зв'язку [2, с. 187].

На нашу думку, використовуючи оригінальні матеріали з періодичних іноземних джерел, студенти поповнюють лексико-граматичний запас, розвивають мовленнєві навички через розвивальні творчі завдання професійного спрямування, долучаються до культурологічних реалій країни, отримують цікаву актуальну інформацію, виробляють звичку систематично читати пресу, висловлюватись ясно і коротко (оскільки англійська мова відрізняється

більшою стислістю граматичних і лексичних одиниць), навчаються аналізувати газетний дискурс, порівнювати іноземні видання з вітчизняними, особливості їхньої верстки, рубрикації, використання різних жанрів, типів текстів, заголовків, стратегій, тактик і прийомів впливу. Зрештою, формують власну журналістську культуру, розуміння поняття етики журналіста, розвивають особистість фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші посібники з методики викладання іноземних мов були складені в 30–40-ві рр. Г.В. Гольдштейном і Р.К. Розенбергом, А.А. Любарською, К.А. Ганшиною, І.А. Грузинською. Пізніше питаннями методики викладання іноземних мов у цілому та використанням ЗМІ у навчально-виховному процесі займалася низка вітчизняних і зарубіжних учених: В.Д. Аракін, Б.В. Біляев, І.Л. Бім, І.О. Зимня, С.Ю. Ніколаєва, Г.В. Онкович, Ю.І. Пассов, І.В. Рахманов та ін.

Метою статті є коротко охарактеризувати можливості використання іншомовних періодичних видань у процесі формування професійної компетентності майбутніх журналістів.

Виклад основного матеріалу. Вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі вже з першого курсу передбачає опанування професійної іншомовної компетентності, основною метою якої є навчатися професійного спілкування, використовувати набуті компетентності у ситуаціях професійної діяльності. На першому, корективно-підготовчому етапі, який може тривати від двох тижнів до семестру, провадиться підготовка до основного курсу, яка передбачає повторення курсу граматики на основі лексики, відомої абітурієнтам зі школи. Але вже на цьому рівні «вкраплюється» журналістська лексика: тема «Про себе», «Мое хобі», для прикладу, містить граматичні конструкції та лексику, якою можна охарактеризувати й іншу особу, політика, відому людину, журналіста. Завданням основного курсу є безпосереднє формування професійної іншомовної компетентності студентів-журналістів. Тому зрозуміло, що існують певні програмні вимоги до студентів-журналістів, за якими одним із завдань є анування статті суспільно-політичного характеру. Вимоги до аналізу статті майбутнім журналістом, вочевидь, повинні відрізнятися від вимог до студентів інших спеціальностей. Така анотація має бути ґрунтовнішою, відзначатися аналітичністю, логічністю. Студент повинен отримати поняття критеріїв оцінювання медіапродукту та щоразу, долучаючись до роботи із ним, брати для себе щось корисне, розвиватися професійно, творчо, естетично.

Ані методи використання газетного дискурсу, ані результати цієї роботи не задовольняють ні студентів, ні викладачів. Гарною допомогою для студентів стають моделі-анотації, в яких структурні одиниці залишалися незмінними, а вирази-штампи мають варіативні складники. Така анотація може складатися з таких елементів: вступ, характеристика статті загалом, передання основного змісту статті (тема), проблеми (ідеї) та власного ставлення до прочитаного, висловлених думок і способів розв'язання поставленої проблеми.

Медіатексти мають значно ширші можливості для професійного становлення майбутнього журналіста, про що йшлося вище. Заняття можуть бути спрямовані на аналіз *загальних відмінностей* зарубіжної та вітчизняної преси, особливостей газетних *рубрик, жанрів, типів текстів, світлин та малюнків, заголовків, типів лідів, соціокультурних і соціолінгвістичних понять, журналістської внутрішньої та зовнішньої термінології, прийомів впливу на аудиторію, критичний аналіз змісту та форми журналістського тексту*. Варто визнати, що повноцінними у змістово-лексичному плані є спеціалізовані журналістські словники, що не тільки подають дефініції доступною науковою іноземною мовою, а й додають достатній коментар до них (Webster's New World Dictionary of Media and Communication / R. Weiner. – New York: Macmillan, 1996. – 676 p.; Mass Media Dictionary / R. Terry Ellmore. – Lincolnwood, Illinois USA: National Textbook Company, 1991. – 668 p.).

Дієвішою, на наш погляд, є стратегія роботи від простого до складного, від мікро- до макрофункцій тексту. Тобто, взявши за основу медіаповідомлення, опрацюємо його лексичне наповнення, звертаємо увагу на журналістську термінологію, пізніше аналізуємо його зміст, виявивши *композиційні особливості* (за Лазутіною [3, с. 114]: введення в ситуацію, визначення проблеми, оцінювання та аргументування, розгортання практичного складника проблеми); окреслюємо *тему, ідею та елементарні виражальні засоби журналістики (образи, факти, нормативи)*.

Архітектонічна організація газети передбачає певну систему рубрикації (заголовки, підзаголовки, внутрішній підзаголовок, рубрика, шапка, лід, вріз, анонс, епіграф). Як теоретичну основу розгляду цих відомих майбутнім фахівцям понять, можна використати раніше згадувані спеціалізовані словники. Скажімо, з теорії та методики журналістики студентам відоме поняття «лід» – «lead». Із фахових дисциплін вони знають, що існує два способи подачі новини: жорсткий і м'який. Заняття з іноземної мови можуть включати також розбір лідів, характерних для «жорсткої» новини (лід «одного елемента», лід-узагальнення, лід-«вішалка», лід-«одиничний постріл», лід-коментар, лід-каламбур, лід-розповідь) та «м'якої» новини (лід-розповідь, «лід-контраст», лід-«стаккато», адресний лід, лід-питання, лід-цитата [1, с. 214–216]).

Цікавим видом роботи є також опрацювання газетних *заголовків*. Студенти знайомляться із їхніми характерними рисами заголовків (вилучення артиклів, дієслів-зв'язок, спрощення форм дієслів, експресивна лексика, метафори), виявляють їх на шпальтах газети, самостійно будують свої заголовки. Мовна знакова система передбачає *стилістичні прийоми, засоби впливу та прийоми маніпуляції свідомістю*. Їхнє виявлення теж може стати предметом розгляду. Зміст газетного дискурсу виявляє *соціокультурні особливості* країни, містить додаткове інформаційне навантаження. Врахувавши його композиційно-стилістичні особливості, можемо виявити *жанрові особливості* тексту. Предметом аналізу та обговорення можуть бути не тільки тексти, а й *малюнки, емблеми, герби, світлини*.

Студенти знайомляться з базовими поняттями фотографії (кадр, освітлення, композиція, ракурс тощо). Можуть описувати фото з використанням заданих викладачем граматичних структур, добирати ілюстрації, писати «текстівки» тощо.

Можна також розглядати *телепрограму, прогноз погоди, рекламу* тощо і коментувати ці матеріали із заданою граматичною метою. Студентам цікаво буде дізнатися, для прикладу, що в позначенні часу транслявання теле- та радіопередач британські газети не передбачають чисел понад «12»: встановлюється час «до» та «після» полудня (a. m., p. m.). Навіть із першого погляду можна виявити відмінність між зовнішнім виглядом вітчизняних і закордонних газет: останні мають більший обсяг, не вказують наклад, містять від 12 до 36 та більше шпальт, реклами, більший розмір заголовків, більше аналітики, реклами, спортивних коментарів. Ці та інші особливості виявляють студенти-журналісти, працюючи з англомовними виданнями Великобританії. Вони також можуть послуговуватися *контент-аналізом*, з'ясовуючи частотність того чи іншого явища в одній чи добірці газет.

У роботі з медіатекстом рухаємося за формулою: *слово – фразова єдність – надфразова єдність – текст*. Вище зазначалося, що лише ознайомлення з теорією та практикою газетного дискурсу не можна вважати повноцінним використанням ресурсів медіаосвіти. Таке навчання передбачає також систему вправ, методичних прийомів, форм роботи.

Система вправ містить *дотекстові, притекстові (текстові) та післятекстові* і відповідає діагностико-підготовчому, змістово-процесуальному та контрольно-коригувальному етапам організації навчально-пізнавальної роботи студентів [4].

Метою *дотекстових* вправ є введення у ситуацію, знання мовних труднощів, пов'язаних із граматичними особливостями тексту, формування рецептивних навичок користування лексико-граматичними ресурсами. Виконання *притекстових* вправ забезпечує розвиток уміння зрозуміти текст, формування активного словника, опрацювання граматичних структур для подальшого продуктивного використання їх у інших контекстах. *Післятекстові* вправи дають студентам можливість творчого розвитку, самостійності у виконанні завдань. Викладач, своєю чергою, може здійснювати контроль, коригувати, підказувати, спрямовувати. Розглянемо організаційні кроки навчально-пізнавальної роботи студентів на матеріалах іншомовних періодичних видань.

На першому етапі викладач сам обирає текст. Вибір буде за студентом уже на пізніших етапах, коли не буде необхідності загострювати увагу на семантизації лексики тексту, коли сприйняття матиме під собою ґрунт знань, мовних, мовленнєвих і понятійних. Варто врахувати певні критерії вибору медіатекстів першого етапу вивчення мови:

- складність текстів і вправ до них має бути зорієнтована на рівень підготовки конкретної студентської групи;
- треба враховувати тематичну лексико-граматичну узгодженість із програмним плануванням і змістом основного підручника (за наявності такого);
- обсяг має на початку бути мінімальним, посту-

пово зростати;

– предмет обговорення має бути відомим і цікавим студентам (привабливою темою, наприклад, для майбутніх журналістів, буде тема «Україна очима британських журналістів» чи «Журналістика»).

Використання технічних засобів значно полегшить підготовку до занять. У складанні вправ викладач може використовувати можливості технічних засобів, зокрема комп'ютера, за допомогою яких може здійснюватися:

1. Сканування друкованого тексту (чи використання його електронної версії).
2. Копіювання та переклад термінів, тематичних слів і виразів за допомогою комп'ютерних програм чи словників. Формування та поповнення словника.
3. Створення таблиць фонетично складних слів, граматичних моделей, семантичних карт дієслів і т. д.
4. Копіювання словосполучень із новим словом для перекладу іноземною чи рідною.
5. Створення вправ на заповнення пропусків у реченнях через копіювання речень із новими словами та виразами та видалення тієї лексики, яку необхідно запам'ятати.
6. Копіювання частин речення для подальшого доповнення студентом.
7. Складання вправи для перекладу нових слів і словосполучень із іноземної на рідну мову та навпаки, копіюючи їх із лексичного мінімуму.
8. Добір із тексту тез як матеріалу для вираження студентами власної згоди чи незгоди з їхнім змістом.
9. Зміна порядку слів у реченні, інфінітивної форми дієслова.

10. Перетворення запропонованих речень в інші часові форми, заміна маркерів часу, перетворення в інший спосіб дії, прямої мови – в непряму. Відтворення змісту від імені інших осіб тощо.

Існує низка завдань, які не потребують додаткової підготовки з боку викладача:

1. Створення списків: знайти у статті слова, фрази, факти, які підтверджують, що... (наприклад: складіть список спеціальностей, за якими працював цей журналіст, які посади та ЗМІ очолював).
2. Знаходження певних ознак (формулювання ліду, фактів, суджень, висновків).
3. З'ясування порядку елементів (скласти ціле із частин, з'ясувати хронометраж подій, згрупувати за значущістю).

4. Добір назви, вигадання можливого змісту за запропонованим заголовком, розвиток ідеї та формулювання кінцівки до поданої частини тексту.

5. Порівняння за певними ознаками (відзначте відмінні (подібні) риси іншомовних газет тощо).

Завдання творчого характеру умовно можна поділити на *ситуативно-ігрові (усні), авторсько-імітаційні (письмові) та мистецькі* (залучення, крім усного та письмового мовлення, елементів художнього, музичного, театрального мистецтва).

Попередньо підготовлені у письмовому вигляді чи імпровізаційні обговорення, ситуації, рольові ігри можуть відтворювати різноманітні ситуації професійного спілкування. Втім, ефективним буде тільки таке спілкування, що було попередньо сплановано, були зняті лексико-граматичні труднощі, засвоєні

потрібні мовленнєві кліше (вітання/прощання, згоди/незгоди, задоволення/незадоволення, знайомства, прохання і т. д.) та мінімальний словниковий запас за темою обговорення. У спілкуванні можуть брати участь лише двоє осіб, група чи всі студенти.

Пропонуємо орієнтовний перелік *ситуативно-ігрових видів* навчальної діяльності.

Сприймання. Подаються фото, слова, приказки, зображення, твердження. Студентам треба відреагувати на них, сказати асоціативне слово, висловивши ставлення до зображеного, прочитаного; згодитися чи не згодитися із твердженням; висловитися одним реченням щодо «подразника»; оцінити за одним критерієм; запропонувати історію від імені неживого предмета; знайти ситуації професійного використання запропонованих об'єктів обговорення.

«**Реклама**» – створюється коротка усна реклама продукту, періодичного видання, каналу, передачі, кінострічки. **Інтерв'ю:**

1) студенти задають певні запитання компетентній особі/групі осіб;

2) студент-журналіст сам опитує одного чи коло співрозмовників (учасників чи свідків подій, політологів, політиків, відомих людей, їхнього оточення і т. д.) з приводу певного питання;

3) студент-журналіст робить запит «наживо» іншому студентів-журналісту, який веде репортаж із місця подій;

4) інтерв'ювання претендента на роботу/посаду в журналістському колективі тощо. **Репортаж:** ведучий організовує «передачу» новин від одного/ кількох репортерів.

Конференція, прес-конференція, круглі столи, дебати, ток-шоу (для прикладу, «Свобода слова» – вибір та обговорення теми двома «таборами» зі «вступним словом» ведучого, виступами «експертів», «гостей» та «народу», виявлення соціологічних тенденцій; «Творчий вечір» – провокаційні питання пишуться студентом/студентами на окремих аркушах, кладуться у контейнер, почергово один/ усі за чергою відповідають на них).

«**Редакція**» – студенти імітують відносини та роботу редакції (для цього розподіляють її на відділи, визначають свої «ролі»); завдання можуть бути від найпростіших до найскладніших: підібрати найкращий заголовок, запропонувати редакційне завдання, аргументувати відмову авторові щодо публікацій, надати необхідну інформацію тощо).

Авторсько-імітаційні завдання пов'язані зі словотворчістю. Це можуть бути записи коментарів, запитань-відповідей, план, скорочений виклад ін-

формації, завдання створити шапку, подати висновки, головну ідею, підсумок, додати кінцівку, придумати вірш чи акровірш, змакетувати газету, підготуватися (скласти сценарій) до попередньо викладених усних творчих завдань, з урахуванням розподілу ролей, місця, звуку, освітлення, операторських можливостей тощо.

Останні креативні завдання міститимуть елементи *мистецьких* видів творчості. Наприклад, рекламні оголошення можна розроблювати у вигляді малюнків, фото, усного чи письмового тексту, ролика, пісні, вірша. При цьому можна спробувати перефразувати пісні, вірші, вислови чи творити свої. Зрозуміло, що без попереднього теоретичного вивчення елементарних прийомів реклами важко буде створити гарний рекламний продукт. Однак про особливості реклами йдеться на заняттях із фахових дисциплін. Тому, аналізуючи готові продукти, студенти спочатку виявляють для себе «закономірності», а потім застосовують їх на практиці тільки мовою, що вивчається. Таким чином стимулюється розвиток мовленнєвих, функціональних, творчих компетентностей майбутнього фахівця. Зразки художнього мистецтва можна залучати також для оформлення «дошки оголошень», візиток, колажів, коміксів, ескізів, афіш, слайдів тощо. Відомо, що музичне мистецтво – це також комунікативна знакова система, отже, треба долучатися і до цього каналу комунікації. Студенти можуть давати коментарі щодо почутої пісні, співати, писати свої слова тощо.

Висновки. Таким чином, розроблена нами технологія формування професійної компетентності студентів-журналістів урахувала інтеграційний характер курсу навчання, в якому необхідно було пов'язати розвиток професійної компетентності, іншомовної комунікативної компетентності в межах предмета «Іноземна мова професійного спрямування» (для журналістів) і формування медіаосвіченості та критичного аналізу, що передбачається світовими (на жаль, вітчизняного досвіду ще мало) освітніми технологіями на базі навчального предмета «Медіаосвіта».

Література

1. Voroshilov V.V. Journalism: Tutorial. 3rd ed. – St. Petersburg : Mikhailov V.A. Publishing H. 2001. – 446 p. – (Higher prof. Education).
2. Gryshkova R.O. Formation of socio-cultural foreign language competence of students of non-philological specialties: Monograph. – Mykholaiv : Petro Mohyla Publishing H., 2007. – 424 p.
3. Lazutina G.V. Fundamentals of creative activities of a journalist: Textbook for high schools. – M. : «Aspect Press», 2001. – 240 p.
4. Saenko N.V. Media as a means of mastering a foreign language by students of higher technical education: Dis ... candidate pedagogical sc. : 13.00.09 / Kharkiv State ped. in-t named after Scovoroda G.S. – Kharkiv, 2003.